

KATAR DIŞ POLİTİKASINDA AFGANİSTAN VE 2. TALİBAN DÖNEMİ

“

2.Taliban dönemi öncesinde Katar'ın Afganistan politikası, Afgan hükûmetiyle kurulan ilişkilerin yanında Taliban ile kurulan siyasi ilişkiler ve ABD'nin taleplerinin arabuluculuğunu gerçekleştirme boyutları üzerinde şekillenmişti.

”

GÖKHAN ERELİ

Körfez Çalışmaları Koordinatörü

ORSAM

Taliban'ın Afganistan'da iktidarı ele geçirmesi, Körfez ülkelerinin Afganistan'a yönelik politikalarını revize etme gerekliliğini ortaya koydu. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar gibi aktif dış politika tutumu sergileyen ülkelerin Afganistan'da yaşanan

gelişmelere farklı şekillerde tepki verdikleri görülmüştür. Suudi Arabistan ve BAE'den farklı olarak Katar'ın Taliban ile bir süredir geliştirdiği siyasi ilişkiler, Körfez ülkeleri arasında Katar'ın Afganistan'daki gelişmelere yönelik hamlelerini uluslararası anlamda daha önemli ve görünür hâle getirdi. Bu çerçevede Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) çekilmesiyle birlikte ortaya çıkan kaos ortamında Katar, Taliban ile öncesinde

güçlendirdiği temasların aracılığıyla çekilmenin olumsuz görüntülerini sınırlandırmada önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla gelecekte Katar'ın Taliban hükûmetiyle nasıl ilişki geliştireceği ve Doha ile Kabul'deki yeni rejim arasındaki ilişkilerin Taliban hükûmetinin uluslararası sisteme dâhil olmasında nasıl rol oynayacağı ayrı bir tartışma konusu olarak varlığını sürdürmektedir.

KATAR'IN SÜREÇ İÇERİSİNDE DÖNÜŞEN AFGANİSTAN POLİTİKASI

1996-2001 yılları arasında yani 11 Eylül sonrasında ABD'nin Afganistan'a müdahaleyi başlatmasından önce Afganistan'da hükûmet görevi gören Taliban'ı tanıyan ülkelerin Pakistan, Suudi Arabistan ve BAE olduğu hatırlandığında or-

taya çıkan yeni gelişmelerden Körfez ülkelerinin de belirli oranda etkileneceği söylenebilir. Bilindiği gibi 2001 yılında başlayan ABD'nin Afganistan müdahalesiyle birlikte Körfez ülkeleri de Taliban ile ilişki kurmayı kesmişlerdi. Bununla birlikte, ABD'nin 2001 yılından itibaren Taliban'a karşı süren mücadelesi yakın dönemlerde askerî düzlemde diplomatik düzleme taşındı. 2013 yılının ardından Taliban'ın Katar başkenti Doha'da bir siyasi temsilcilik açmasıyla Katar ve Taliban siyasi ilişkileri bölgesel anlamda görünür hâle geldi. Bu çerçevede 2013 yılından itibaren ve daha yakın dönemlerde Taliban ile siyasi müzakere masasına oturmak isteyen ABD'nin, Katar'ın oynadığı arabuluculuk rolünden de istifade etmesiyle Doha'da 2020'de imzalanan anlaşmayla sonuçlanacak süreç başlamış oldu.

“2021 Ağustos ayı itibarıyla ve daha sonrasında yaşanan gelişmelerde Katar, aşamalı bir şekilde arabuluculuk ve pragmatizmi harmanlamayı tercih etti. İlk elde ABD ile bir siyasi anlaşmayı Doha'da imzalayan Taliban, ardından masadaki siyasi realiteyi sahada kazanıma dönüştürmek için askerî girişimlerini artırdı. Nitekim politika sonucunda, Taliban Afgan hükûmetinin askerî ve siyasi direncini kırarak iktidarı eline geçirdi.

”2.Taliban dönemi öncesinde Katar'ın Afganistan politikası, Afgan hükûmetiyle kurulan ilişkilerin

yanında Taliban ile kurulan siyasi ilişkiler ve ABD'nin taleplerinin arabuluculuğunu gerçekleştirme boyutları üzerinde şekillenmişti. Katar'ın 2013 yılından itibaren, bölgesel dış politika aktörlerini dışlamayan ve aktörlere karşı diyalog kapısını kapatmayan dış politika stratejisi gerek Taliban'ın gerekse de ABD'nin nezdinde Katar'ın siyasi rolünü güçlendirdi. Bu çerçevede, dönemin ABD Başkanı Barack Obama da Taliban'ın Doha'da bir siyasi temsilcilik açmasını memnuniyetle karşılamıştır. 2021 Ağustos ayı itibarıyla ve daha sonrasında yaşanan gelişmelerde Katar, aşamalı bir şekilde arabuluculuk ve pragmatizmi harmanlamayı tercih etti. İlk elde ABD ile bir siyasi anlaşmayı Doha'da imzalayan Taliban, ardından masadaki siyasi realiteyi sahada kazanıma dönüştürmek için askerî girişimlerini artırdı. Nitekim politika sonucunda, Taliban Afgan hükümetinin askerî ve siyasi direncini

kırarak iktidarı eline geçirdi. Taliban'ın Afganistan'da rejimi kontrol etmesiyle Afganistan'daki yeni rejimin meşruiyet sorunları ve Taliban ile gerçekleştirilmesi gereken görüşmelerde izlenecek yollar üzerine düşünme, Katar'ın Afganistan yaklaşımını şekillendiren temel noktalar olmuştur.

“

Afganistan'daki gelişmeler çerçevesinde Körfez ülkeleri insani diplomasi anlamında önemli roller oynadı. Katar bu anlamda gerek Taliban ile gerekse de Batılı ülke yetkilileriyle koordine bir şekilde Afganistan'dan ayrılmak isteyen kişilerin 31 Ağustos tarihinden önce Afganistan'dan çıkarılmasında ulusal kapasitesinin üzerinde faaliyetler gerçekleştirdi.

”

KATAR'IN ÜÇ AYAKLI AFGANİSTAN YÖNELİMİ

Öncelikle Katar her ne kadar Taliban ile siyasi ilişkilerini geliştirmiş olsa dahi Afgan hükümetinin Taliban'a geçişiyle birlikte ihtiyatlı bir politika benimsedi. Katar'ın bu anlamda Afganistan'a yönelik üç aşamalı bir strateji izlediğinden bahsedilebilir.

Birincisi insani diplomasi mekanizmaları aracılığıyla Katar, Taliban yönetimi altında hayatını devam ettirmeyecek olan diplomat, kişi ve vatandaşların ülkeden çıkarılmasında ulusal imkânları doğrultusunda çaba sarf etmiştir. İkincisi, Katar'ın Taliban, ABD ve Batılı ülkeler arasında oynadığı kolaylaştırıcılık ve arabuluculuk rolü, Katar'ın bölgesel anlamda dönüşen rol tanımlamasına uygun bir pozisyon elde etmesine olanak sağladı. Üçüncüsü ise Afganistan'da yaşanan gelişmelerde Katar'ın oynadığı rol, başlıca dış politika hedeflerinden birisi olan uluslararası tanınırlığın artırılmasına da katkı sağlamıştır.

Afganistan'daki gelişmeler çerçevesinde Körfez ülkeleri insani diplomasi anlamında önemli roller oynadı. Katar bu anlamda gerek Taliban ile gerekse de Batılı ülke yetkilileriyle koordine bir şekilde Afganistan'dan ayrılmak isteyen kişilerin 31 Ağustos tarihinden önce Afganistan'dan çıkarılmasında ulusal kapasitesinin üzerinde faaliyetler gerçekleştirdi. Bu anlamda, Katar sadece tahliyelerin diplomatik açıdan kolaylaştırılmasını değil, aynı zamanda tahliye edilen kimselerin bir bölümünün Katar'a getirilmesinde de özellikle ABD ile bir fikir birliği sağladı.

Katar'ın bu çerçevede yürüttüğü faaliyetler, Katar dış politikasındaki kolaylaştırıcılık ve arabuluculuk prensiplerine işaret etmektedir. Bununla birlikte, Katar'ın bu çerçevedeki faaliyetleri sadece ABD ve Taliban arasında bir mekik diplomasisinden daha fazlasını temsil etmiştir. Birçok Batılı ülke Taliban ile ileride kurulacak siyasi ilişkilerin ve Afganistan'dan tahliye edilemeyen vatandaşların akıbetini güvence altına almak için diplomatik misyonlarını Kabil'den Doha'ya taşımayı teklif etti. Katar, Doha'nın diplomatik misyonlar çerçevesinde ikinci bir Kabil olması düşüncesini, kolaylaştırıcılık faaliyetlerinin devamı niteliğinde kabul etti.

Katar'ın Afganistan'da yaşanan gelişmelere yönelik izlediği politika bütün bunların yanında Katar'ın uzun dönemdir inşa etmek istediği dış politika ve uluslararası konum projeksiyonlarıyla da temelden ilintiliydi. Körfez ülkelerinin bir bütün olarak uluslararası tanınmayı önemli bir hedef olarak görmeleri gibi Katar'ın da 2000'li yıllardan bu yana devam ettirdiği faaliyetlerinin önemli bir bölümü uluslararası tanınırlığın artırılmasına yöneliktir. Bu anlamda, Qatar Airways'in ve Al-Jazeera'nın kurulması, bütün bunların yanında Katar Ulusal Müzesi'nin inşa edilmesi Katar'ın tanınırlığına katkı yapan gelişmelerdi.

Fakat Katar bu anlamda özellikle 2010'lu yıllardan itibaren uluslararası tanınırlık hedefini daha önemli boyutlara taşıdı. Özellikle Kuveyt ile birlikte Katar, Filistinlilere Batı Şeria ve Gazze'de önemli yardımlar sağladı. İngiltere, ABD, Hindistan, Pakistan, Japonya, Rus-

ya ve Çin'de ciddi yatırım faaliyetleri gerçekleştirdi. 2014 ve 2017 yıllarında Körfez içi güç mücadelelerinin ardından da bu dış politika perspektifini güçlendirmiş oldu. Bununla birlikte daha yakın dönemlerde, Libya'da siyasal ve askerî anlamda meşru hükümetin iradesini destekledi, Yemen'de 2010 yılının ardından siyasi süreçlerin destekleyicisi oldu ve nitekim Suriye'de de yakın dönemde Türkiye ve Rusya ile kurulan bir üçlü istişare mekanizmasının bir parçası konumuna geldi.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, Katar'ın Taliban yönetimi öncesi ve Taliban yönetimi sonrası Afganistan'ına uzun dönem siyasi mesai harcadığı ve bu mesainin kazanımlarını elde etmeye çalıştığı belirtilmelidir. Dışişleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman el-Sani, gerek Doha'da gerekse de Kabil'de Taliban yönetimiyle birden çok görüşme gerçekleştirdi. Bu anlamda Muhammed bin Abdurrah-

man'ın Katar'ın Afganistan politikasını "tarafsız arabulucu" olarak tanımlaması da Katar'ın Afganistan politikasını özetlemektedir. Sonuç olarak, Katar ve Taliban arasında bir dereceye kadar siyasi ilişki kurulmuş olsa da Katar'ın Taliban üzerindeki etkisinin derinliğini zaman gösterecektir ve bu konudaki soru işaretleri hâlen varlığını sürdürmektedir. Nitekim bütün bu siyasi ilişkiye rağmen, Katar 1996-2001 yılları arasında Taliban hükümetini tanıyan ülkeler arasında bulunmamaktaydı. Bununla birlikte, Çin ve Rusya gibi aktörlerin -ABD'nin ilk çekildiği süreçteki yaygın kanının aksine- Taliban ile karşılıklı yumuşak söylemlerde bulunmaları, Katar'ın da Taliban ile ilişkilerini ön plana çıkarmaktadır. Katar bu anlamda gerek ABD gerekse Çin ve Rusya nezdinde önemli konuma gelerek Afganistan politikası aracılığıyla dış politikada stratejik ortaklıklarına alternatifler oluşturabilecektir. ■